

УДК 78:378(477.51)(092)
DOI 10.31654/2520-6966-2021-17f-102-49-62

Г. В. Самойленко

доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри слов'янської філології, компаративістики і перекладу
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Ніжинський центр регіонального вивчення культури Полісся

У статті на широкому конкретному матеріалі розкривається історія виникнення та діяльності Центру регіонального вивчення культури Полісся, його зв'язок з кафедрою історії культури, літератури та народознавства, вчені якої брали активну участь у його діяльності, серед них і нині добре знані діячі культури, зокрема один із керівників Спілки кінематографістів України, кінокритик С. Тримбач, мистецтвознавець, професор Г. Веселовська, народознавець, професор В. Борисенко, членкор. НАН України В. Даниленко та ін.

Діяльність центру і його керівника, автора цих рядків, була пов'язана як з навчальною, так і науковою та культурно-громадською діяльністю, зокрема трьома театральними колективами при кафедрі, організаціями фольклорних експедицій у північні райони Чернігівщини, які межують з Росією та Білорусією, де збереглися архаїчні культурні, фольклорні та етнографічні явища, які давали можливість членам центру досліджувати найдавніші особливості східно-слов'янської культури. Про це свідчать багаточисельні праці фольклористів.

Значна увага приділялась і вивченню літературного процесу Поліського краю, культурно-мистецьким проявам, які пов'язані з діяльністю відомих письменників, акторів, художників, меценатів тощо. Крім цього в статті говориться і про роль періодичного видання збірника «Література та культура Полісся» (1990–2021), в якому опубліковано понад 2 тисячі статей, що торкаються культури Полісся, а також проведення різних наукових конференцій, організації круглих столів, художніх виставок, діяльності аспірантури тощо.

Ключові слова: *центр, регіональна культура, театр, фольклористика, етнографія, науковий збірник «Література та культура Полісся», літературно-мистецьке краєзнавство.*

Постановка проблеми. Кінець 80-х початок 90-х років ХХ ст. відзначений у Радянському Союзі як період перебудови, який був ініційований керівником держави М. Горбачовим і підтриманий

громадськiстю. Проходили значнi змiни i в культурному життi краiни, в тому числi i в галузi освiти. Мiнiстр освiти Г. О. Ягодiн видав розпорядження про вибори у навчальних закладах ректорiв та деканiв факультетiв. Восени 1988 р. мене, як молодого професора i досвiдченого завiдувача кафедри росiйської та зарубiжної лiтератури (з 1974 р.), що вже був деканом фiлологiчного факультету у 1972–1974 рр., обрали знову деканом.

Це був час змiн, тож i менi слiд було думати, як покращити роботу факультету, внести щось нове, яке б сприяло його подальшому розвитку i дало possibilitь колективу по-новому працювати. А тому, порадившись з ректором iнституту Ф. С. Арватом, розпочав дiяти у напрямку поновлення традицiй Iсторико-фiлологiчного iнституту (1875–1919 рр.) [1], запропонувавши програму змiни навчальних планiв i внесення до них нових спецiальностей. Переважна бiльшiсть членiв колективу пiдтримала цю iнiцiативу декана. Були створенi навчальнi плани з пiдготовки вчителiв з поєднаних спецiальностей: українська мова i лiтература та iсторiя, росiйська мова i лiтература та iсторiя, росiйська мова i лiтература та художня культура, українська мова i лiтература та художня культура, українська мова i лiтература та практична психологiя. Згодом був здiйснений набiр на спецiальнiсть iсторiя i народознавство, iсторiя i право.

Все це сприяло тому, що на факультетi збiльшилася кiлькiсть студентiв як стацiонару, так i заочникiв (до 1500 чол.). Виникла необхiднiсть у створеннi нових кафедр. Поїздка до Київського унiверситету iм. Т. Шевченка на iсторичний факультет та Київського педагогiчного iнституту iм. М. Горького на кафедри iсторiї, права дала possibilitь менi створити плани iсторичної спецiальности, запросити викладачiв iсторичного циклу з Київського унiверситету, Чернiгiвського педагогiчного iнституту, а також колишнiх кафедр iсторiї КПРС та полiтологiї. Робота пiшла у необхiдному навчальному руслi. У корекцiї навчальних планiв чимало зробила перша завiдувачка кафедри iсторiї доц. Є. М. Страшко.

Провiдною iдеєю нових планiв було об'єднання фiлологiї, iсторiї та культури. У навчальних планах з'явилася спецiальнiсть «художня культура». Це було нове в освiтнiй практицi i вимагала чiткої концепцiї. А тому розробленi плани, якi були затвердженi, як i попереднi з iсторiї, Мiнiстерством освiти України. Згодом за ними почали працювати й iншi навчальнi заклади краiни. Виникла проблема у викладачах та у створеннi кафедри. Так, 1990 р. з'явилася, органiзована

мною, кафедра історії культури, літератури та народознавства. На цю кафедру перейшли з кафедри російської і зарубіжної літератури проф. Г. В. Самойленко, який очолив кафедру, доценти А. М. Гулак, Ф. Т. Євсєєв, О. М. Євстаф'єва, Л. І. Малахатко, О. В. Плашевська, прийшли молоді викладачі С. Б. Пономаревський, Ю. М. Хоменко, Л. Л. Матвєєва (Корнєєва), ст. викл. П. М. Кобернюк, викл. Н. М. Стрелкова. Саме ці викладачі забезпечували читання основних курсів. Таким чином була сформована кафедра. Але з деяких предметів не було своїх спеціалістів, тому читати історію кіно був запрошений тоді ще молодий, а нині дуже знаний кінокритик і один із керівників Спілки кінематографістів України Сергій Васильович Тримбач, а історію театру – науковий співробітник Інституту мистецтвознавства та фольклору ім. М. Рильського, нині професор Ганна Іванівна Веселовська. Народознавчі курси читала професор Київського університету ім. Т. Шевченка В. Борисенко, а музеєзнавство – член-кор. НАН України В. Даниленко.

Крім навчальної, була чітко визначена наукова та культурно-громадська діяльність кафедри. Були сформовані 3 театральні колективи: українська студія (керівники ст. викл. П. М. Кобернюк та відома актриса Ніжинського драматичного театру ім. М. Коцюбинського Т. В. Коршикова), російська театральна студія (керівниця доц. О. М. Євстаф'єва), студія зарубіжної драматургії (керівниця ст. викл. Г. А. Матюхова-Савченко). Учасники цих колективів не лише грали на сцені відповідні ролі у виставах, а й отримували теоретичні знання, пов'язані з організацією театральної справи, а тому по закінченню інституту їм вручали посвідчення керівника драматичного колективу у школі. Ці колективи не обмежувалися показом вистав в інституті, а й виступали на підприємствах, в школах, сільських клубах. Залишилися дуже теплі спогади про ці колективи як їх керівників, так і учасників [2].

Сформовані на кафедрі і наукові напрями, які враховували інтереси викладачів: літературознавчий (доценти О. М. Євстаф'єва, Л. І. Малахатко, викл. Ю. М. Хоменко), фольклорний (доценти А. М. Гулак, Ф. Т. Євсєєв, ст. викл. П. М. Кобернюк) та культурологічний (проф. Г. В. Самойленко, доц. О. В. Плашевська, викладачі Л. Л. Матвєєва, Н. М. Стрелкова, С. Б. Пономаревський, С. Г. Самойленко). Але при цьому слід зауважити, що переважна більшість досліджень усіх трьох напрямів носила регіональний характер. І це дало можливість створити Центр регіонального вивчення культури Полісся, який очолив професор Г. В. Самойленко.

На жаль, крім короткої інформації автора цих рядків у деяких монографіях про Ніжинську вищу школу [3] література відсутня.

Формування мети статті. Мета нашого дослідження – на основі основних фактів діяльності членів Центру розкрити багатогранність творчих пошуків, пов'язаних з регіональною культурою Полісся і їх втілення в навчальний процес. Це дасть можливість вписати діяльність Центру в загальноуніверситетське життя, розширити уявлення про місце і роль Центру в науковому та культурному житті вишу.

Виклад основного матеріалу. Наукова спрямованість Центру стала носити більш чітку організаційну форму. Була відкрита аспірантура зі спеціальності 26.00.01 – теорія та історія культури, організовувалися виїзні фольклорні експедиції у Північні райони Полісся (до них приєдналися і діалектологи на чолі з доц. С. Г. Солтаном з кафедри російської мови) та наукові конференції, круглі столи, виставки творів художників регіону, екскурсії по літературно-мистецьким та історичним місцям. Слід зазначити, що Чернігівське Полісся, яке є специфічним регіоном України, до здобуття Україною незалежності, потребувало комплексного вивчення духовної культури краю в історичному розвитку. Саме центр, який був створений при кафедрі, і міг вирішувати ці завдання.

Фольклористи проводили вивчення своєрідності побутування усної народної творчості у Новгород-Сіверському, Семенівському, Щорському та Городнянському районах Чернігівщини, позначеному впливом російських та білоруських фольклорних компонентів. Крім того, Чернігівщина є частиною Полісся, де збереглися такі архаїчні культурні явища, які дозволяють на фольклорному та етнографічному матеріалі реконструювати найдавніші особливості східно-слов'янської культури. Крім цього, ще один аспект народнопоетичної культури Чернігівщини полягає в тому, що вона, на відміну від інших регіонів, зберігає і такі суто українські компоненти, як кобзарське мистецтво та обрядову українську поезію. В результаті експедиційних досліджень зібрано великий першоджерельний матеріал – близько 12 тисяч текстів різних фольклорних матеріалів. На ньому підготовлені фольклорно-етнографічні збірники «Обрядова поезія Чернігівщини», «Фольклор Чернігівщини періоду Великої Вітчизняної війни», «Весілля на Чернігівщині», «Фольклорні жанри Чернігівщини» та ін. [4].

Крім цього, опубліковані одноосібні праці доцента Гулак Антоніни Миколаївни (1923–2002) «Весільне кільце – космогонічний символ нової родини» (за матеріалами Чернігівщини) (1995), «Усна народна

творчість жителів села Зруб Ніжинського району Чернігівської області» (2002), «Весілля в селі Зруб на Чернігівщині» (2002) та ін.

Глибоким знавцем усної народної творчості був доцент Євсєєв Федір Трохимович (1949–2002), який опублікував за тематикою фольклору 65 статей, зокрема «Фольклор Лівобережного Полісся у контексті східнослов'янських етнокультурних взаємин» (1997), «Особливості духовної культури росіян-старобрядців Білої Криниці» (1996), «Публікації восьми російських народних пісень з Білої Криниці» (1996), «Культурний контекст літньої фольклорної обрядової поезії слов'ян» (1996), «Теоретичні основи українського народознавства та українознавства» (2000) та ін.

Не менш плідними і цікавими, насиченими новими авторськими пошуками відзначаються фольклорні дослідження тоді молодого, а нині професора Пономаревського Станіслава Борисовича, вихованця філологічного факультету Ніжинського вишу. Майже всі його публікації цього періоду торкаються народної творчості Чернігівщини, зокрема «Специфіка фольклорної культури Чернігівського Полісся» (1995), «Аграрний аспект свята Івана Купала та його пісенності на Чернігівщині» (1997), «Сучасний фольклор Чернігівського Полісся і пісенність релігійного спрямування» (1997), «Лексика структурного втілення «козачка» й елементи вербальності поетики «козачкових» приспівок» (2000), «Особливості побутування чеської різдвяної п'єси на Чернігівщині» (2000) тощо.

Крім статей, С. Б. Пономаревський видав і декілька посібників у серії «Чернігівська народна скарбниця»: «Танцювальні приспівки Чернігівщини» (1997), «Лексика народного танцю: структурні особливості регіонального втілення» (1998), «Пісенне весілля Чернігівщини» (1998), «Календарна пісенність Чернігівщини: Різдво-Великдень» (2000). На основі цих теоретичних досліджень ним була захищена 1998 р. кандидатська дисертація на тему: «Пісенний фольклор Чернігівського Полісся: регіональні особливості та поетика».

Другий напрям дослідження торкався вивчення надзвичайно багатих і розгалужених літературно-мистецьких традицій Чернігівщини, з якими пов'язані визначні пам'ятки давньої літератури, в тому числі «Слова о полку Ігоревім», якому присвячені публікації доц. Ф. Т. Євсєєва («Слово о полку Игореве» – символ духовного єдинства народів [по матеріалам Нежинской Словианы]» (1990), «О древнеславянских духовных традициях в «Слове о полку Игореве» (1993), доц. Л. І. Малахатко «Гіпотетичний автор «Слова про Ігорів похід» (2002) та інші.

Крім цього, значна частина наукових досліджень торкалася висвітлення діяльності цілої плеяди видатних представників української культури від найдавніших часів до сучасності. Основна увага була зосереджена на осмисленні літературно-мистецького процесу Чернігівщини в загальнокультурному контексті України та висвітленні його з сучасних культурно-мистецьких позицій.

У науковій спадщині проф. Г. В. Самойленка можна виділити три спрямування, які торкаються Північного Лівобережжя. Перше – праці про літературну творчість художників слова. Велика кількість досліджень присвячена ніжинському періоду творчості Миколи Гоголя та багатьох інших його товаришів, у майбутньому відомих письменників. Саме завдячуючи їм, Гімназія вищих наук князя Безбородька увійшла в історію словесності як Ніжинська літературна школа (це монографія «Нежинская филологическая школа. 1820–1990» (1993), «Нежин – город юности Гоголя» (2002), «Музей Н. В. Гоголя в Нежине» (2008), «Николай Гоголь и Нежин» (2008), «Нежинский список второго тома «Мертых душ» (2012), «Микола Гоголь і Україна. Енциклопедія» (2020) та інші).

Але науковий доробок вченого не обмежується цією проблематикою, а розширюється за рахунок праць про письменників, які пов'язані з Ніжинською вищою школою і знайшли висвітлення у монографіях «Пилип Морачевський – поет, драматург, перекладач» (1999, 2006), «Пилип Морачевський і Ніжин» (2011), «Леонід Глібов у колі сучасників» (2011), також збірниках «Творча спадщина письменників Полісся» (1997), «Творчість М. Коцюбинського та громадсько-культурний і літературний процес у Чернігові кінця XIX – поч. XX ст.» (1998), «Спадщина П. Куліша в сучасних дослідженнях» (2001), «Із літературної спадщини Ю. О. Збанацького» (2004), «Віктор Забіла – поет-романтик (до 200-ліття від дня народження)» (2009), «Спадщина Євгена Гребінки у соціокультурному контексті (до 200-ліття від дня народження письменника)» (2012), «Тарас Шевченко і Ніжинська вища школа» (2013) та ін.

До цього слід додати узагальнюючі монографічні дослідження вченого, що торкаються розвитку літератури на Чернігівщині та культури в цілому. «Страницы литературной жизни Черниговщины XII–XX ст.» (1999), «Літературне життя Чернігівщини XII–XX ст.» (2003), «Культура Чернігівщини XI – першої пол. XVII ст. (2004 р., у співавторстві з О. Г. Самойленком), «Розвиток культури на Північному Лівобережжі України в др. пол. XVII–XVIII ст.» (2007, у співавторстві з

С. Г. Самойленком), «Розвиток художньої культури на Чернігівщині у XIX – поч. XX ст.» (2015).

Деякі монографічні видання торкалися локальних проблем, зокрема міста Ніжина, культурі якого присвячені «Нариси культури Ніжина» у 5 частинах (1995–1998, співавтори Олександр та Сергій Самойленки), «Поляки в Ніжині та їх роль у розвитку культури міста (XVII–XXI ст.)» (2019, співавтор О. Самойленко). Особливе місце у науковій творчості проф. Г. В. Самойленка займає театральна тема, якій присвячено декілька монографій: «Марія Заньковецька і театральне життя Ніжина» (1994), «Марія Заньковецька як театральний та громадський діяч України» (1994), «Театральне та музичне життя в Ніжині в XVII–XX ст.» (1996), «Ніжинський драматичний театр ім. М. Коцюбинського» (1996), «Михайло Глінка і Україна» (2000), «Марія Заньковецька і Поліський край» (2004), «Театри і актори Північного Лівобережжя України» (2010) [5].

Велику роль у поширенні наукової інформації про культуру Північного Лівобережжя відіграє заснований у 1990 р. проф. Г. В. Самойленком науковий збірник «Література та культура Полісся» (нині вийшло 101 випуск). У ньому було опубліковано понад 2 тисячі статей, які торкалися культури краю [6].

Центр регіонального вивчення культури Полісся підтримує зв'язки з навчальними закладами та установами культурного спрямування і проводить, починаючи з 1991 р. наукові конференції міжнародного, всеукраїнського та регіонального рівнів, зокрема «Література та культура Полісся» (1991, на якій було заслухано 47 доповідей, серед них проф. Брестського педінституту А. А. Мойсейчика «Регіональні особливості брестсько-пінського Полісся в літературі», доцента Луцького педінституту А. А. Рисак «Культурні центри волинського Полісся і його видатні діячі», проф. Г. В. Самойленка «Літературні осередки Чернігівщини», доцента Рівненського педінституту В. В. Верьовкіна «Творчість письменників волинського Полісся у 20–30-х роках XX ст. як історичне джерело», доцента Житомирського педінституту Л. С. Монастирського «На літературній карті Житомирщини» та інші.

Конференція 1993 р. «Культура Ніжина» була повністю присвячена 1000-літтю заснування міста. На цьому зібранні прозвучали доповіді з С.-Петербурга, Москви, Гродно, Ужгорода, Києва, Харкова, Волгограда, Львова, Чернігова, Кривого Рогу, Кишинєва, Сум, Черкас, Ізмаїла, Кам'янця-Подільського, Дрогобича. Спільно з музеєм

М. Заньковецької та Київським інститутом театрального мистецтва ім. І. Карпенка-Карого була проведена конференція «Марія Заньковецька як театральний та громадський діяч України» (до 140-річчя від дня народження) (1994), на якій прозвучало 19 доповідей, більшість із яких піднімали малодосліджені проблеми життя і творчості видатного майстра сцени.

Не менш цікавою була і конференція «Марія Заньковецька і театральне життя Чернігівщини» (до 160-річчя від дня народження) (2014), до якої були залучені студенти, які у своїх доповідях висвітлювали ще один бік творчої діяльності актриси – її зв'язок з ніжинськими студентами, які брали участь у виставах, організованих М. Заньковецькою.

Конференція «Історія та культура Лівобережної України» (1996) проводилася спільно з Інститутом історії України НАН України та Інститутом українознавства при Національному університеті ім. Тараса Шевченка. З доповідями виступили академік НАН України В. А. Смалій, академік НАН ВШУ П. П. Кононенко, професор українського Вільного університету (м. Мюнхен) І. В. Качуровський, професор Інституту історії НАН України В. О. Горбик, а також 224 учасники на 8 секціях, які охоплювали різні сторони історії та культури Лівобережжя.

На подібну тематику була проведена і конференція наступного року, на якій виступив академік НАН України та Французької академії Г. Г. Цвенгрош та понад 10 професорів, докторів наук.

Традиції проведення наукових конференцій 90-х років знайшли своє місце і в подальшому столітті і набули локального змісту: «Ніжинська вища школа в контексті розвитку української і світової освіти, науки і культури» (2000), «Ніжинська історико-філологічна школа: минуле, сьогодення, майбутнє» (2006), «Українсько-білоруські культурні зв'язки: історія і сучасність» (2008, проведена разом з посольством Республіки Білорусь та Об'єднанням українців «Заповіт» БГОУ «Ватра» у Мінську), «Інтелектуальний внесок поляків в науку і культуру Чернігівщини: історія і сучасність» (2013, разом з посольством Польщі та Культурно-просвітницькою Спілкою поляків «Астер»), «Ніжинці відомі й невідомі: особистісний фактор в регіональній історії» (2015, разом з Ніжинським краєзнавчим музеєм та гімназією № 16), «Пилип Морачевський – педагог, письменник, перший перекладач Святого письма українською мовою» (до 120-річчя від дня народження)» (2016, разом з національною бібліотекою ім. В. Вернад-

ського НАН України та Інститутом української мови НАН України), «Пантелеймон Куліш у культурному та інтелектуальному просторі України» (2019, разом з Інститутом літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, Львівським та Київським національними університетами, а також Науковим товариством імені Шевченка в Америці, Українською вільною академією наук у США, Українським науковим інститутом Гарвардського університету), «Сучасні виміри української регіоналістики» (2019, разом з Інститутом мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України), «Ніжинська вища школа у вітчизняному та міжнародному освітянському, науковому і культурно-мистецькому вимірі (1820–2020)» (2020, разом з Педагогічним університетом у Кракові, Німецько-українським об'єднанням імені проф. Ю. Бойка-Блохіна, Гомельським національним університетом ім. Ф. Скорини, Телавським державним університетом імені Я. Гогешвілі (Грузія) та багато інших.

Прошло і декілька круглих столів, які були пов'язані з творчістю письменників, що закінчували Ніжинський виш, або ж художників, акторів краю.

Наприклад, у 2019 р. пам'ятним залишилося наукове спілкування професіоналів, істориків мистецтва, співробітників Національного художнього музею України (Київ) О. Б. Жбанкової, Національного музею «Київська картинна галерея» (Київ) Н. Є. Агєєвої, голови та члена Головної ради Українського товариства охорони пам'яток історії культури М. І. Бур'янової та В. М. Величка, працівників краєзнавчих музеїв Конотопа, Бахмача, Ічні та ін., яке проходило в одному із залів музейного комплексу Ніжинського університету, де відкрита постійна виставка понад 70 полотен українського художника Анатолія Петровича Шмикова, яку після його смерті подарував Ніжинському вишу його товариш проф. Г. В. Самойленко, про творчу спадщину видатного художника XIX ст. Миколи Ге, який останні роки свого життя проживав на Чернігівщині на хуторі Іванівському, Бахмацького району, який став творчою лабораторією для молодих художників України того історичного часу.

Кожен подібний захід мав свій особливий резонанс і сприяв розширенню зв'язків Центру з науковою спільнотою не лише України, а і багатьох інших держав.

Розкриваючи наукову роботу Центру, слід зазначити, що вона проходила у тісному зв'язку з тематикою кандидатських дисертацій аспірантів кафедри, яка носила регіональний характер і була акту-

альною для науки. Так, Л. О. Дорохіна досліджувала «Богослужбовий спів у музичній культурі Чернігівщини початку ХХ ст. (до проблеми становлення хорового професіоналізму)», В. В. Шапоренко «Художня колекція Галаганів та її місце в історії образотворчого мистецтва України ХІХ ст.», С. Г. Самойленко «Культурне життя в Ніжині в добу Гетьманщини», І. В. Сірякова «Аматорські драматичні колективи Чернігівщини 20–30-х рр. ХХ ст. і їх роль в становленні професійних театрів», О. І. Пономаревська «Народний живопис Полісся ХІХ ст.», М. М. Будзар «Дворянська садиба ХІХ ст.: типологія та еволюція форм культурного життя (на матеріалі Чернігівщини і Полтавщини)», О. В. Лисенко «Творчість художника Миколи Ге в контексті української духовної культури» та інші.

В цьому відношенні Центр підтримував тісні зв'язки з Інститутом мистецтвознавства, фольклористики та етнографії ім. М. Рильського НАН України, Національною музичною академією України ім. П. І. Чайковського, Інститутом проблем сучасного мистецтва НАН України, Національною академією керівних кадрів культури і мистецтв та ін. Переважна більшість дисертацій була успішно захищена й отримала високу оцінку.

Поруч з роботою аспірантів кафедра і Центр приділяли значну увагу студентській науковій роботі, яка проявлялася у різних її формах: наукових конференціях, круглих столах, презентаціях нових видань із історії регіональної культури тощо. Залишилася в пам'яті студентів конференція «Ніжинська вища школа в контексті розвитку української і світової освіти, науки і культури» (2000), «Ніжинська історико-філологічна школа: минуле, сьогодення, майбутнє» (2006, 2008), «Гоголь і український культурний простір» (2012), «Марія Заньковецька і театральне життя Чернігівщини» (2014), «Випускники Ніжинської вищої школи – письменники» (2018) та інші. Кожна конференція завершувалася відвідуванням музею М. Гоголя, зустріччю з ніжинськими письменниками членами Спілки письменників України В. В. Абузаровим, та А. Г. Шкуліпою, лауреатом Національної Шевченківської премії Л. Н. Горлачем та іншими.

Неодноразово проводилися конференції, присвячені творчості випускника Ніжинського вишу Олексі Ющенку, який постійно був присутній на них і виступав з читанням своїх нових творів та спогадами про студентські роки і літературну студію філологічного факультету, яку очолювали доценти, поет, автор збірника «Жайворонок степу» Микола Сайко та прозаїк, автор романів «Голгофа»,

«Люди» Лесь Гомін (Олександр Королевич). До речі, 13 серпня 2013 р. відбулася зустріч з дочкою письменника Валерією Олександрівною Королевич, яка розповіла про трагічні сторінки життя її батька.

У 2007 р. відбулася студентська наукова конференція «Олекса Ющенко – співець Поліського краю» (до 90-ліття від дня народження). На цей раз письменник через хворобу не зміг приїхати до студентів, і ми надіслали йому програму, світлини. У відповідь Олекса Якович надіслав теплого листа. У зв'язку з тим, що він має виховне значення, наводжу його повністю:

«Шановний Григорію Васильовичу!

Ви мене зворушили, схвилювали своїм листом і надісланими чисельними відгуками студентів славного Ніжинського університету про мою творчість, присвяченими конференції до мого 90-річчя.

Ясна річ, дякую Вам щиро, бо розумію, скільки треба було дати Вами організацій, влаштування такого широкого обговорення.

В програмі конференції бачу аж десять виступів – відгуків про мою творчість. Тут і Ваше проникливе слово як доктора філологічних наук, завідувача кафедри світової літератури і культури, і ряд розмаїтих своєрідних перших досліджень студентів стосовно моєї творчості – згаданої Чернігівську пору, нариси мої про видатних митців, літераторів, працівників культури в книгах «В пам'яті моїй» та «Безсмертники». І навіть згадані теми про кохання в моїй ліриці.

Всебічне дослідження, що підкріплене виступами, і про пісні на мої слова, і про гумор.

Як би хотілося мені побувати на цій конференції! Я б подякував всім присутнім на ній. Я, на жаль, нездужаю, то й не міг би приїхати до Вас не гостем, а ніжинцем!

Хочу передати для бібліотеки Вашої свої нові книги, їх чимало. Тут і великі, «важкі», і менші. Коли б хтось приїхав до мене, я б їх передав – для цього вкладаю свою візитку.

А тим часом надсилаю кілька газет, що стосуються ювілею. Є і журнали, щоправда, в одному екземплярі. Моє 90-річчя відбулося в престижному домі Філармонії столичної, яку не часто дають для ювілеїв. Вдячний Вам і за надіслані фото виставки. Я радий, що дали фото з професором і поетом М. П. Сайком – я видав його збірочку віршів свого часу, коли він був забутий.

Обнімаю Вас, дорогий трудівниче науки, літератури!

Ваш Олекса Ющенко.

Уклін нашій альма матері! Уклін вічному Гоголю!»

Дуже тепло пройшла студентська конференція у червні 2021 р., яка була присвячена 80-літтю від дня народження випускника Ніжинської вищої школи 50-х років відомого письменника, лауреата Шевченківської премії України Леоніда Горлача. Прозвучало 8 доповідей, студенти читали вірші поета, а присутній на конференції Леонід Никифорович розповів про подальші творчі плани, подякував організатора і доповідачів за високу оцінку його творчості.

До громадської роботи Центру відносилася також організація виставок художників, як однієї-двох картин, зокрема закуплених мною картин Ю. Феддерса «Куточок Графського парку в Ніжині» та К. Бенеша «Лірник» і подарованої інституту, які демонструються нині в картинній галереї університету, так і великих персональних виставок, зокрема художника Василя Семенюти із Лубен (1991) та Валентини Гарбовської (1995). Саме ці виставки – різні за стилем та зустрічі з художником Шишком С. Ф. у картинній галереї, якій він подарував 36 своїх картин, розкрили широту світобачення митців, які змогли не лише зацікавити студентів, а й зворушити їх, змусили ширше і глибше сприймати світ навколо себе.

Таким чином, завершуючи огляд роботи Ніжинського Центру регіонального вивчення культури Полісся, слід зазначити, що за 30 років його існування була проведена різнобічна його діяльність, яка носила як навчальний характер, бо була пов'язана з діяльністю студентів з відповідних кафедральних курсів, які читали члени центру, працюючи на кафедрі культури, літератури та народознавства, так і науковою працею викладачів та студентів, аспірантів, а також культурно-масовою роботою на факультеті і університеті.

Сучасний час вимагає пошуків нових форм проведення роботи як дослідницького характеру, так і культурно-масового спрямування, не втрачаючи значних традиційних знахідок попередніх років. Члени Центру проявляють нині інтерес до тих проблем, які раніше не були в центрі уваги, про що свідчать видані до 200-ліття Ніжинського вишу книги «Ніжинська вища школа у спогадах викладачів та студентів. У 2-х т.» (2015) та «Ніжинська вища школа в життєвих та творчих долях її випускників» (2020), укладачами та авторами яких виступили керівник Центру проф. Г. В. Самойленко та ректор Ніжинського вишу доц. О. Г. Самойленко Готуються нові конференції та

зустрічі з письменниками-випускниками Ніжинської вищої школи, збираються і досліджуються архівні матеріали.

Література

1. Ніжинський державний педагогічний університет імені Миколи Гоголя. Історико-філологічний факультет. Ніжин, 1999. С. 234–243.
2. Ніжинська вища школа у спогадах студентів та викладачів (1920–2010) / укладачі Г. В. Самойленко, О. Г. Самойленко. Ніжин, 2015. Т. 2. С. 337–351.
3. Ніжинська вища школа: сторінки історії. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. В. Гоголя; ТОВ «Видавництво» Аспект-Поліграф», 2005. С. 368–370; Самойленко Г. В., Самойленко О. Г. Храм знань і духовної величч. Ніжин: Вид. ПП Лисенко М.М., 2020. 32 с.
4. Переважна більшість членів Центру опублікували свої роботи у науковому збірнику «Література та культура Полісся». Див. «Зміст випусків збірника «Література та культура Полісся» 1990–2010 рр. у кн.: «Література та культура Полісся». Вип. 100. Серія «Історичні науки» № 14, серія «Філологічні науки» № 15. Ніжин, 2020. С. 107–306.
5. Григорій Васильович Самойленко: до 80-річчя з дня народження: біобібліографічний покажчик. Ніжин: НДУ імені Миколи Гоголя, 2015. 131 с.
6. *Література та культура Полісся*. Вип. 100. Серія «Історичні науки» № 14, серія «Філологічні науки» № 15. Ніжин, 2020. С. 107–306.

References

1. (1999) Nizhyn State Pedagogical University named after Nikolai Gogol. Nizhyn. 234–243. Faculty of History and Philology.
 2. Samoilenko, G. V., Samoilenko, O. G. (2015). *Nizhyn Higher School in the Memoirs of Students and Teachers (1920-2010)*. Т. 2 р. 337–351. Nizhyn [in Ukrainian].
 3. Samoilenko, G. V., Samoilenko, O. G. (2020) Publishing House named after M.V. Gogol. *Nizhyn Higher School: pages of history; Aspect-Polygraph Publishing House LLC, 2005С. 368–370; Temple of knowledge and spiritual greatness*. p. 32. Nizhyn [in Ukrainian].
 4. (2020) Members of the centre «*Literature and Culture of Polissya*» 1990–2010 Issue 100. *Series «Historical Sciences» № 14, series Philological Sciences «№ 15*. p. 107–306. Nizhyn [in Ukrainian].
 5. (2015) Hryhoriy Vasyliovych Samoilenko: *to the 80th anniversary of his birth: biobibliographic index*.: Nizhyn Gogol State University p.131. Nizhyn [in Ukrainian].
 6. (2020) «*Literature and culture of Polissya*». № 100. Series «Historical Sciences № 14, series» Philological Sciences «№ 15. 2020. pp. 107–306. Nizhyn. [in Ukrainian].
-

G. V. Samoilenko

Doctor of Philological Sciences, Professor,
head of Slavic Philology Department,
Comparative Studies and Translation
Nizhyn State University named of Mykola Gogol

Nizhyn Center for Regional Studies of Polissya Culture

The article reveals the history of the Center for Regional Studies of Culture of Polissya, its connection between the Department of History of Culture, Literature and Ethnology, whose scholars took an active part in their activities, among them well-known cultural figures, including one from the leaders of the Ukrainian Union of Cinematographers, film critic S. Trimbach, art critic, professor G. Veselovska, ethnographer, professor V. Borysenko, corresponding member of Ukrainian National Academy of Sciences V. Danylenko and others.

The activity of the center and its head, the author of these lines, was connected not only with educational, scientific and cultural and social activities, including three theater groups at the department, organizations of folklore expeditions to the northern regions of Chernihiv, bordering Russia and Belarus, where Archaic cultural, folklore and ethnographic phenomena were preserved, which gave the members of the center the opportunity to explore the oldest features of East Slavic culture. This is evidenced by the numerous works of folklorists.

Big attention was paid to the study of the literary process of the Polissya region, cultural and artistic manifestations associated with the activities of famous writers, actors, artists, patrons and others. In addition, the article discusses the role of the periodical collection «Literature and Culture of Polissya» (1990-2021), which included more than 2 thousand articles on the culture of Polissya, as well as various scientific conferences, round tables, art exhibitions, postgraduate activities, etc.

Key words: center, regional culture, theater, folklore, ethnography, scientific collection «Literature and culture of Polissya», literary and artistic local lore.